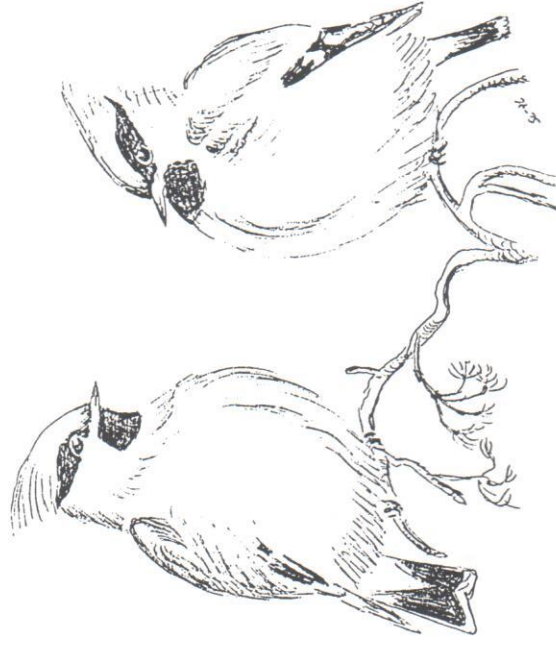

Vinterfågelräkningarna 1995-96

Text & teckningar: Sören Larsson

Art	Antal häckningar	Antal ägg	Antal kläckta ägg	Flygga ungar
Svartvit flugsnappare	37	215	183	133
Entita	1	7	7	7
Svartmes	2	17	17	17
Blåmes	10	108	105	60
Talgöxe	15	136	120	62

Häckningsresultat i holkarna vid Gnien 1996. Andra kullar av mesar ingår ej i tabellen.

Den ena kullen flög ut sista dagarna i maj, den andra den 4 juni. Dåligt väder, med tänkbar födobrist under ungarnas holktid innebär ändå inte några förluster.

Genom att häcka tidigare än övriga mesar och flugsnappare undviker svartmesarna hårdare konkurrensen om tillgången på föda.

Entita

De flesta år brukar något par häcka i holkarna. Liksom i år brukar de också lyckas bra med häckningen. Årets häckning startades senare än de övriga mesarna eller omkring 12/5. Även för entitorna revs boet delvis ur holken men ungarna var vid tillfället ganska stora och klamrade sig därför kvar i holken.

Sammanfattning

Det kan många gånger vara frustrerande att komma fram till en holk och se bobalen uppdragen på holktaget samt spridda vingpenor från uppätta fågelungar. Det är också många gånger roligt, när man besöker en blåmeshäckning och kan notera att någon av föräldrafågeln är ringmärkt. Den blåmesen har blivit född i någon av holkarna i Myrskogen och deltar nu i att producera nya blåmesar.

Redan nu ser jag fram mot nästa säsong med fåglarna i Myrskogen. Något av åren framöver skall det åter bli en bra häckningssäsong för flugsnappare och mesarna och det blir lika spännande då att försöka reda de omvärldsfaktorer som påverkar framgång hos fåglarna.

Det finns några arbetsuppgifter som fågelintresserade i hela landet hjälps åt med, dit hör räkningen av vinterfåglar. Ganska många arter är väl lämpade att räkna under vintersäsongen, vintern är ju flaskhalsen för fåglarna. Vilken strategi använder de för att överleva? I vilken omfattning utgör naturen i Surahammars kommun ett viktigt område för fåglars möjligheter att klara vintersäsongen? 1975 påbörjades denna typ av övervakning av fågelfaunan i Sverige och från årsskiftet

1976/77 har också vi Surahammars kommun deltagit med räkningar. Antalet deltagare i vår kommun har varierat mellan åren, intresset var som störst för 7 - 8 år sedan. Tyvärr har det på senare år blivit svårare att motivera fågelintresserade i trakten till denna typ av fågelräkning. Att räkna vinterfåglar i vår trakt innebär att "frossandet" i sällsynta arter uteblir. Istället gör man en insats tillsammans med andra fågelräkare i landet för det fågeliv vi normalt har omkring oss och gläds åt.

Sidensvans, invaderade vår trakt hösten 1995.

Spillkråkor, tofsmesar, nötväckor är exempel på fåglar som kan övervakas bra via vinterfågelräkningen.

Senaste räkningen (jul-nyårshelgen 1995/96) räknades 9 rutter i Surahammars kommun. De som deltog och genomförde dessa räkningar var Robert Lager, Mikael Leppälampi, Lise-Lott Norin, Ingrid Åkerberg (2 rutter), Yngve Pettersson, Lennart Eriksson och Sören Larsson (2 rutter).

Totalt inräknades 4107 fåglar av 36 arter. Det innebär ett genomsnitt på 23 fåglar per räkning (5 min räkning). Det är ett bra resultat för vår trakt och anledningen var den mycket rika förekomsten av rönnbär och de fåglar som livnärde sig på dessa.

Vädret

Det kom att bli en riktig vinter. Redan i början av november kom snön. Den mesta snön försvann dock under december. Under räkningstiden från jul-till trettonhelgen föll inte någon nederbörd men blev det allt kallare, det var flera nätter med 20 minusgrader och landskapet var draperat i ett tjockt lager rimfrost.

Fågellivet

Det var en höst då rönnarna dignade av bär och även kottsättningen hos granen hade varit bra. Invasionsfåglar - de som periodvis uppsöker ett område, är en spännande fågelgrupp. Det finns flera olika faktorer som spelar in när dessa invasioner förekommer, den främsta torde vara god tillgång på föda i det område som besöks.

Jag vill redovisa förekomsten av två fågelarter, där rönnbär utgör en mycket viktig vinterdiet. Det är björktrast och

sidensvans. Dessutom två fågelarter som normalt inte flyttar från våra skogsområden, nämligen tofsmes och svartmes. Övriga arter och deras förekomst under senaste årsskiftet visas i tabellen.

Björktrasten häckar allmänt i hela Skandinavien och i ett bälte långt borta i Sibirien. I Sverige beräknades det häcka 15 miljoner par björktrastar 1976 (Ulstrand & Högstedt). Om den beräkningen stämmer med verkligheten är det som vi gladdes åt och häpnade över under november/december 1995, nästan löjväckande.

I skiftet nov/dec fanns som mest trastar i trakten. Den 1/12 sågs ca 7000 björktrastar i rönnarna på Åliden (Ralf Lundmark). Vart efter som rönnbären minskade drog fåglarna vidare och vid räkningarna vid årsskiftet hittades 1870 björktrastar på 1,5 timmars effektiv fågelskådning. Nämnas skall att våra räkningar utförs främst i skogsområden och att tätorterna är mycket underrepresenterade. Förekomsten av just rönn och oxel är betydligt större i tätorterna än i våra skogar.

Räkningarna visade ändå att det var den kraftigaste björktrastinvasionen i trakten under de senaste 10 åren. Hösten 1992 var det en nästan lika kraftig invasion och hösten 1989 förekom också en mindre invasion. De övriga åren sänkades trastarna helt eller förekom i bara enstaka exemplar.

Sambandet mellan rika rönnbärsår och björktrastinvasion är slående.

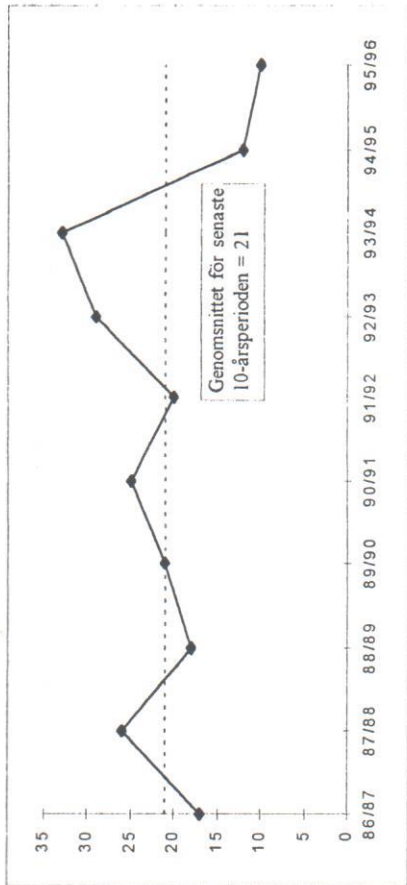
Sidensvansar ses varje höst i trakten men antalet varierar stort. Arten häckar inom ett kolossalt stort område, från norra Skandinavien över hela Sibirien. I Sverige är det en ovanlig häckfågel men i Finland

Art	Antal punkter	Art	Antal individer	Antal punkter	Antal individer
Gräsand	1	Blämes	15	24	66
Sparvhök	1	Talgoxe	1	37	129
Orre	1	Nötväcka	1	15	20
Fasan	1	Trädskrypare	1	8	9
Tamduva	1	Nötskrika	2	14	17
Gröngöling	2	Skata	2	34	56
Spillkråka	6	Kaja	6	14	159
St hackspett	28	Kråka	34	30	71
Mi hackspett	1	Korp	2	8	12
Sidensvans	23	Pilfink	728	7	34
Koltrast	13	Bergfink	15	1	2
Björktrast	43	Grönfink	1868	19	249
Kungsfågel	32	Grönsiska	72	1	1
Stjartmes	2	Gråsiska	12	19	137
Entita	11	Korsnabb	18	9	34
Talltita	11	Tallbit	25	3	26
Tofsmes	7	Domherre	9	39	135
Svartmes	9	Gulspurv	13	17	126

Tabellen vis resultatet från de 9 rutterna 1995 - 96.

beräknar man att det finns ca 5000 par. Antalet varierar från år till år.

Förmodligen har vi aldrig haft så mycket sidensvansar i rönnarna vid Annehill, Ramnäs den 10/12 (RalfLundmark). Under senaste 10-

Variationen hos tofsmes enligt vinterfågelräkningarna i Surahammars kommun.

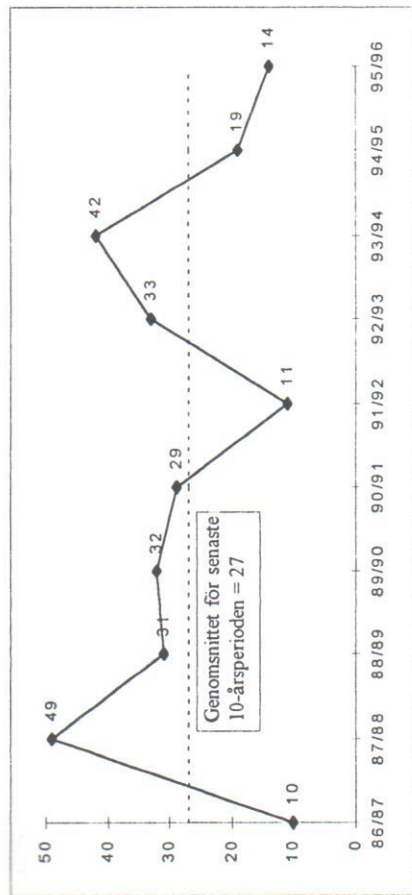
nedgången? Vi kan knappast räkna med påspädning av beståndet genom inflyttande tofsmesar. Kommande år blir det därför intressant att följa tofsmesen.

Rönnen ett värdefullt träd

I skogsvårdslagen finns rekommendationer att bärande buskar (rönn m fl) sparas vid skogsavverkning. Vilken betydelse detta har vet ingen. Det finns vetenskapligt intressant statistik som visar föreligen inte någon statistik som visar förekomsten av rönn, än mindre mängden rönnbär. Rönnen är ett mycket viktigt träd, vars bär utgör en betydelsefull födoresurs för några fågelarter under vinterperioden. Årets "rönnarter" förutom björktrast, sidensvans var också tallbit, koltrast och domherre.

Bli med du också
Att räkna vinterfåglar är en trevlig form av fågelräkning, speciellt vid tiden kring årsskiftet då det inte finns så mycket annat att ge sig i kast med i vår fågelvärld. Titta gärna i tabellen och du noterar att det faktiskt finns ganska mycket att titta på i vår trakt även vid denna årstid. Som du ser ovan, finns det ett otal spännande och ännu obesvarade frågor kring fåglarnas vinterliv. Om du lägger ner 4-5 timmar en vinterdag på fågelräkning, får du frisk luft, bra motion och bidrar med uppgifter som gör att vi kommer närmare svaren på frågorna om fåglarnas vinterliv.

Stort tack till Er som deltagit i vinterfågelräkningarna i Surahammars kommun. Ni gör en fin insats.

Variationen hos svartmes enligt vinterfågelräkningarna i Surahammars kommun.

årsperioden förekom också sidensvansar invasionsartat hösten 1989 men inte 1992. Däremot fanns stora flockar sidensvans i trakten i oktober 1988, dessa var dock borta vid räkningarna vid årsskiftet. Rönnbär saknades 1988.

Mycket talar för att de sidensvansar som tillbringar en del av vinterperioden i vår trakt kommer långt österifrån. Det rika rönnbärsåret 1992 fanns tydligen god tillgång på föda längre österut, varför sidensvansarna aldrig nådde fram till Sverige.

Svartmesen varierar stort i antal mellan åren. Det skall framhållas att det rör sig om ganska få individer i vårt material. Ändå visar det sig att nedgångarna i stammen för höstarna 1988, 1991 och 1994 (se figur) stämmer överens med höstar då svartmesar sågs i stora antal vid fågelstationer som Falsterbo i Skåne och Hammarö vid Väneren. Nedgången beror sannolikt på att svartmesarna flyttade från våra skogar dessa år.

Varför svartmesarna flyttar vissa år är svårare att förklara. Troligtvis rör det sig om födobrist. Det finns uppgifter i litteraturen att granens frösättning påverkar svartmespopulationen. Någon statistik på granens frösättning känner jag inte till. Däremot egna iakttagelser av kottår eller inte kottår. Dessa stämmer dock inte med svartmesens förekomst i Surahammars kommun.

Tofsmesen uppvisar en bild likartad svartmesens. Dock varierar inte antalet tofsmesar lika mycket som svartmesen mellan åren. Det är inte känt att tofsmesen företar större flyttningar, den är istället känd som en av de mest stationära fågelarterna i landet.

Den minskning som inträffat under de två senaste höstarna är svår att förklara. Tofsmesen häckar tidigast av våra mesar och våren 1994 och 1995 var sena samt nederbördsrika och mycket kyliga. Kan misslyckade häckningar vara orsak till